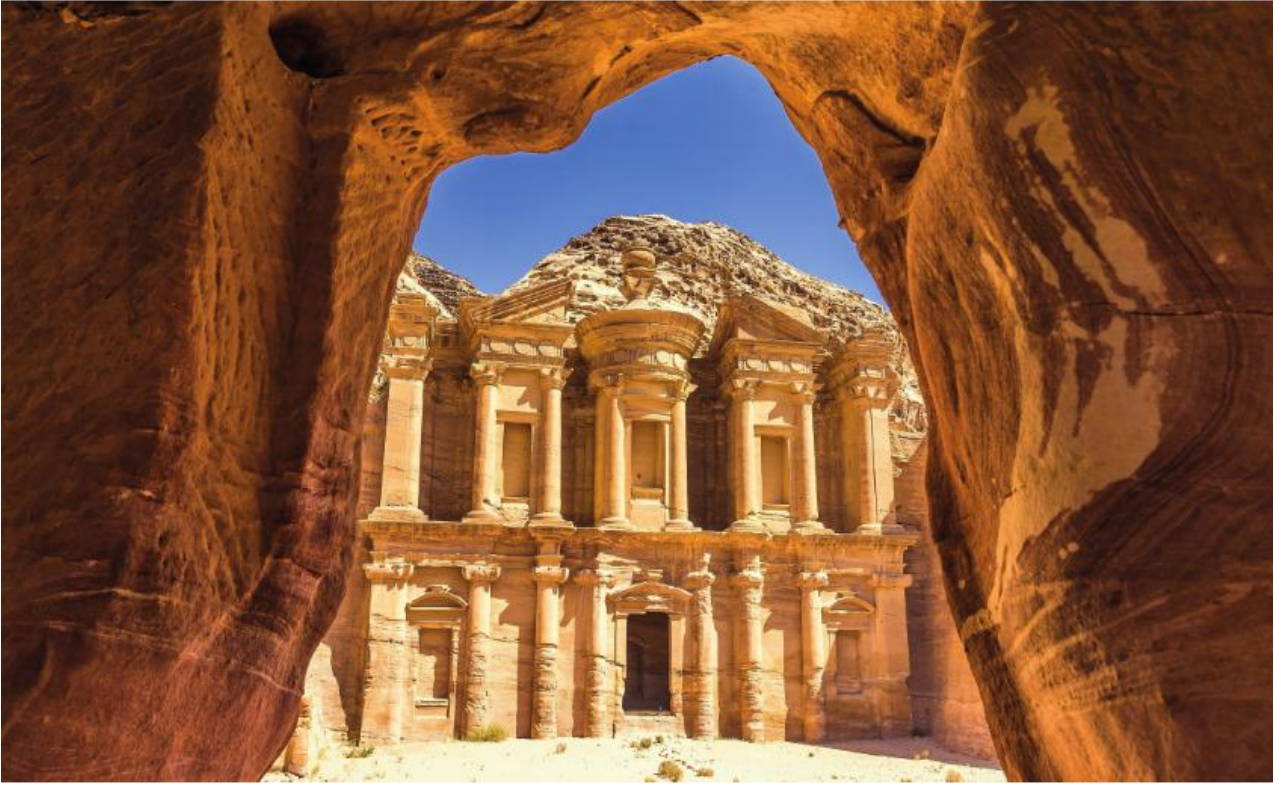

CONFERENCE BOOK

AICMES

ORTADOĞU 5. ULUSLARARASI
BİLİMSEL ÇALIŞMALAR
KONGRESİ

**AICMES 5th INTERNATIONAL CONFERENCE ON CURRENT
SCIENTIFIC STUDIES**

**MARCH 14 - 17, 2024
AMMAN**

ISBN:978-625-6830-93-6

Academy Global Publishing House

www.ortadogukongresi.org

*AICMES 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY
MIDDLE EAST STUDIES
MARCH 14 - 17, 2024
AMMAN*

*Edited By
AYNURƏ ƏLİYEVƏ*

CONGRESS ORGANIZING BOARD

- Chairman: Assoc. Prof. Dr. M. Fırat Baran*
Head of Organizing Board: Assit. Prof. Dr. Gültekin Gürçay
Organizing Committee Member: Amaneh Manafidizaji
Organizing Committee Member: Prof. Dr. Ali Bilgili
Organizing Committee Member: Prof. Dr. Naile Bilgili
Organizing Committee Member: Prof. Dr. Başak Hanedan
Organizing Committee Member.: Prof. Dr. Hülya Çiçek Kanbur
Organizing Committee Member.: Prof. Dr. Raihan YUSOPH
Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Ivaylo Staykov
Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti
Organizing Committee Member: Doç. Dr. Elif Akpınar Külekçi
Organizing Committee Member: Assist. Prof. Dr. K. R. Padma
Organizing Committee Member: Assist. Prof. Ihwan Ghazali
Organizing Committee Member: Assis. Prof. Dr. Mehdi Meskini Heydarlou
Organizing Committee Member: Aynurə Əliyevə

*All rights of this book belong to Academy Global Publishing House
Without permission can't be duplicate or copied.*

*Authors of chapters are responsible both ethically and juridically.
Academy Global–2024©*

Issued: 25.03.2024
ISBN: 978-625-6830-93-6

CONFERENCE ID

AICMES 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY MIDDLE EAST STUDIES

DATE – PLACE

MARCH 14 - 17, 2024

AMMAN

ORGANIZATION

ACADEMY GLOBAL CONFERENCES & JOURNALS

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

Turkey – Malaysia, Bangladesh, SERBIA, Algeria, Hungarian, India , Morocco, Austria, Nigeria, Qatar, Oman, UKRAINE, Romania, Thailand, Norway, Indonesia, Mauritius, Cyprus, Georgia, Albania, Kosovo, Hungary, North Macedonia, Slovenia, Greece - Germany

PRESENTATION

Oral presentation

ASSOCIATION & ACADEMIC INCENTIVES :

65 papers presented by participating from Turkey and 87 papers from other Countries
Members of the organizing committees of the conference perform their duties with an
"official assignment letter"

LANGUAGES

Turkish, English, Russian, Persian, Arabic

Scientific & Review Committee

Dr. Gulmira ABDİRASULOVA – Kazakhstan

Prof. Dr. Yunir ABDRAHIMOV – Russia

Doç. Dr. Nazilə Abdullazadə - Azerbaijan

Dr. Omid AFGHAN - Afghanistan

Prof. Dr. Burcu Semin AKEL - Türkiye

Dr. Maha Hamdan ALANAZİ - Saudi Arabia

Aynurə Əliyeva - Azerbaijan

Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV - Kazakhstan

Doç. Dr. Abdulsemet AYDIN – Türkiye

Doç. Dr. Mehmet Fırat BARAN - Türkiye

Dr. Amina Salihi BAYERO – Nigeria

Prof. Dr. Ali BİLGİLİ – Türkiye

Prof. Dr. Naile BİLGİLİ - Türkiye

Prof. Dr. Başak HANEDAN - Türkiye

Dr. Baurcan BOTAKARAEV - Kazakhstan

Dr. Ahmad Sharif FAKHEER - Jordania

Doç. Dr. Abbas GHAFFARI – Iran

Dr. Gültekin GÜRÇAY – Türkiye

Prof. Dr. Gulzar İBRAGİMOVA - Azerbaijan

Doç. Dr. Dilorom HAMROEVA - Ozbekstan

Dr. Dody HARTANTO - Indonesia

Dr. Mehdi Meskini HEYDALOU – Iran

5th INTERNATIONAL CONFERENCE ON CURRENT SCIENTIFIC STUDIES
ARTTime 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
March 14 - 17, 2024
Amman

Meeting ID: 816 0458 4722
Passcode: 202224

17 Mart / March 17, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 816 0458 4722

Passcode: 202224

HALL: 1

MODERATOR:

Prof. Dr. RECEP ÖNAL

Prof. Dr. RECEP ÖNAL

NORVEÇ'TE İSLAM VE MÜSLÜMANLAR ÜZERİNE 1982-2023 YILLARI
ARASINDA YAPILAN AKADEMİK ÇALIŞMALAR

Prof. Dr. RECEP ÖNAL

İMAM MÂTÜRÎDÎ'NİN HZ. İSÂ'NİN ÖLÜMÜ, REF'İ VE NUZÛLÜNE DAİR
HRİSTİYAN TEOLOJİSİNE YÖNELİK ELEŞTİRELİ

Prof. Dr. Ramazan BİÇER

PEYGAMBERLER TARİHİNE GÜNÜMÜZDEN BAKIŞ

Prof. Dr. Ramazan BİÇER

SOSYO-KÜLTÜREL BAĞLAMDA MEVLİDİN SOSYAL TEOLOJİSİ

**Doktora Öğrencisi Erol
AKYILDIRIM**

ÇOCUKTA MANEVİ YOKSULLUK

**Doktora Öğrencisi Erol
AKYILDIRIM**

POZİTİF VE DİNİ İLİMLERİN İNSAN DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ
YANSIMALARI

NORVEÇ’TE İSLAM VE MÜSLÜMANLAR ÜZERİNE 1982-2023 YILLARI ARASINDA YAPILAN AKADEMİK ÇALIŞMALAR*

Prof. Dr. RECEP ÖNAL

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ, İlahiyat Fakültesi,
onal1975@gmail.com-ORCID ID: 0000-0002-2571-9949

ÖZET

Günümüzde İslam araştırmaları açısından Batı Avrupa’da gittikçe önem kazanmaya başlayan ülkelerden birini hiç şüphesiz Norveç oluşturmaktadır. Özellikle son dönemlerde İslam ve Müslümanlar üzerinde yapılan akademik çalışmalarda önemli derecede artışlar olmuştur. Bu yönde yapılan akademik çalışmalar ise 1980’li yıllarda başlamış ve 1990’larda önemli bir artış göstererek günümüze kadar devam etmiştir. İslam ve Müslümanların Norveç’teki akademisyenlerin ilgi odağı haline gelmesinde Müslüman nüfusun büyük bir artış göstermesi ve kısa zamanda toplum içinde etkin bir konuma gelmesi önemli rol oynamıştır. Çünkü Müslümanlar 1990’lardan itibaren ekonomik durumlarını düzelterek siyaset, ekonomi ve eğitim alanlarında söz sahibi olmaya ve kendilerine ait çeşitli organizasyonlar kurmaya başlamışlardır. Bu durum İslam’ın kamusal alanda görülmeye başlamasına, bu da akademik camianın dikkatini üzerine çekmesine neden olmuştur. İslam ve Müslümanlar hakkında yapılan araştırma konularının başında ise din-devlet ilişkisi, İslam hukukunun uygulanması, camilerin ve imamların toplumdaki yeri ve önemi, İslam-dini çoğulculuk-dinlerarası diyalog, İslam ve hoşgörü, Müslümanlar-göç-entegrasyon, İslam ve siyaset, İslam-Müslüman-şiddet-terör gibi konular gelmektedir. Norveç’te bu tür konularla ilgili çalışmalar yürütün Norveç’teki akademisyenlerin başında ise Kari Vokt, Oddbjørn Leirvik, Christine M. Jacobsen, Anne Hege Grung ve Cora Alexa Døving gibi isimler gelmektedir. Bilindiği üzere literatür taramasına yönelik bibliyografik incelemeler, herhangi bir alanın ya da konunun geçmişte ve günümüzde yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermesi ve bu anlamda ileride yapılacak yeni araştırmalara ışık tutması bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu teorik zeminden hareketle bu tebliğde genel olarak Avrupa’da özelde Norveç’teki Müslüman toplumlar hakkında çalışan akademisyenlerin Norveç’te 1982 ve 2023 yılları arasında İslam ve Müslümanlar hakkında

* Bu tebliğ, “Avrupa’da İslam ve Müslüman Azınlıklar: Norveç Örneği” çadlı çalışmamızdan istifade edilerek hazırlanmıştır.

yapılan yüksek lisans, doktora, makale, bildiri ve kitap gibi bilimsel çalışmalar tespit edilip konularına göre tasnif edilerek istifadelerine sunulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kavramlar: İslam, Müslüman, Avrupa, Norveç, Kari Vogt, Oddbjørn Leirvik.

1. GİRİŞ

Kaynaklarda Müslümanların başta Norveç'e XIV. yy'da Rusya bölgesi üzerinden ulaştığı yönünde bazı bilgilere yer verilse asıl göçlerin 1970'lerde gerçekleştiği belirtilmektedir. Bu göçlerin çoğu ise 1960'larda işçi, 1980 ve 2000 yıllarında sığınmacı ve mülteci statüsüyle gerçekleşmiştir (Larson, 2009, s. 2; Kværne-Vogt, 2007, s. 169, 273; Bjerke, 2010, s. 37). Bu göçler sayesinde kısa zamanda Müslümanların sayısında büyük bir artış olmuştur (Norveç İstatistik Kurumu, 2024). Norveç'teki Müslümanların tam sayısının ne kadar olduğu tam olarak bilinmemektedir. Resmi istatistik verilerine göre 1980 yılında Müslüman göçmenlerin sayısı sadece 1006 olarak kaydedilmiştir (Daugstad, 2009, s. 15; Önal, 2016, s. 118). Bu sayı 1990'da 19.000'e, 2000 yılında 62.000'e, 2003'te 76.000'e ulaşmıştır (Jacobsen, 2012, 4: 441; Repstad, 2010, s. 372). 2006 yılında 72023'e, 2009'da 92744'e, 2011'de de 109735'e yükselmiştir (Norveç İstatistik Kurumu, 2024). 2012'de 112236 olan Müslüman göçmenlerin sayısı 2017'de yaklaşık 200.000 olarak tahmin edilmektedir (Önal, 2016, s. 118-119; Norveç İstatistik Kurumu, 2024).

Müslümanların oldukça kısa bir zaman içinde nüfus oranlarını artırmış olmaları, eğitim ve ekonomik seviyelerini yükseltip ekonomi, eğitim ve siyasette sahibi konuma yükselmeleri, kendi dini ve milli değerlerine uygun iş yerlerini ve organizasyonlarını kurmuş olmaları, kendilerini misafir ve işçi statüsünden çıkarıp kalıcı hale gelmesine ve Norveç'in ayrılmaz bir parçası olmalarına vesile olmuştur. Bu durum ister istemez ülkedeki akademisyen ve araştırmacıların dikkatlerini üzerlerine çekmeye neden olmuştur. Müslüman topluma yönelik bu ilgi de Norveç'te İslam ve Müslümanlar hakkında yapılan bilimsel çalışmalarda artışın olmasında önemli rol oynamıştır. Bu çerçevede akademik çalışmalar özellikle Müslüman toplum merkeze alınarak "yabancılar, göçmenler, azınlıklar, göç ve entegrasyon" gibi konular üzerinde yürütülmüştür. Öte yandan 2006'da vukuu bulan karikatür krizi, ardından 2011 yılında 77 kişinin katledilmesiyle sonuçlanan terör saldırısı, İslam ve Müslümanlar hakkındaki bilimsel ve akademik araştırmaların artmasına ve günümüze kadar devam etmesine neden olmuştur. Bilhassa 11 Eylül terör saldırısından sonra yapılan araştırmalarda "siyasal İslam" ön plana çıkartılarak "cihad, savaş, şiddet, terör, köktendincilik, radikalizm ve dini ideoloji" gibi konular

üzerinde durulmuştur. Bir diğer ifadeyle yürütülen bilimsel araştırmalarda İslam ve Müslümanlar siyasi bir perspektiften ele alınmaya çalışılmıştır (Jacobsen, 2012, 4: 453; Önal, 2018, 373-403).

İslam ve Müslümanlar hakkında yapılan bir diğer araştırma alanı da kadın hakları ile ilgili konulardır. Özellikle 1990'lı yıllarda medyada çıkan haberler ve etrafında yapılan tartışmalar, kadınların anlaşmalı veya zorla evlendirilmesi, çok eşlilik, namus cinayetleri, Müslüman bir kadının Müslüman olmayan bir erkekle evlenip evlenemeyeceği, kadının sünnet olması ve başörtüsü gibi konular üzerine yoğunlaşmıştır (Jacobsen, 2012, 4: 451; Leirvik, 2014, s. 146). Bu tartışmalar akademisyenleri konuyla ilgili bilimsel araştırmalar yapmaya sevk etmiştir. Ayrıca 2007-2009 yılları arasında İslam'ın eşcinselliğe bakışına dair medyada yürütülen tartışmalar da akademik camianın dikkatini çekmiştir. Medyada iki yıl devam eden konuya ilişkin haberlerde, İslam'ın eşcinsellere yaşama hakkı tanımadığı yönde haberler ön plana çıkartılarak, insanlara İslam dininin hoşgörüsüz ve katı bir din olduğu izlenimi verilmeye çalışılmıştır (Önal, 2016, s. 294).

Genel olarak ifade etmek gerekirse Norveç'te İslam ve Müslümanlar hakkında yapılan araştırmaların merkezinde din-devlet ilişkisi, İslam-siyaset ilişkisi, İslam-Müslüman-şiddet-terör, İslam hukukunun uygulanması, İslam'da aile ve kadın-erkek ilişkisi, camilerin ve imamların toplumdaki yeri ve önemi, İslam'da dini çoğulculuk-dinlerarası diyalog, İslam ve hoşgörü, Norveç mediasında İslam ve Müslümanlar, Müslüman toplumun entegrasyonu, Müslümanlar-göç-entegrasyon ilişkisi, Müslüman organizasyonlar/İslami kuruluşlar, Müslüman çocukların ve gençlerin kimlik sorunu, Müslüman gençlerin problemleri, Norveç'te İslam araştırmaları, Norveç eğitim sisteminde Müslüman öğrencilerin karşılaştıkları problemler gibi konuların yer aldığını söyleyebiliriz.

2. NORVEÇ'TE İSLAM VE MÜSLÜMANLAR HAKKINDA ÇALIŞAN AKADEMİSYENLER

Literatür çalışmalarının hem geçmişte hem de günümüzde önemli bir yeri vardır. Norveç'te İslam ve Müslümanlar hakkında yapılan çalışmalara tarihsel olarak bakıldığında, Avrupa'nın diğer ülkelerine göre çok daha yakın bir geçmişinin olduğu görülmektedir. Bu bağlamda günümüzde İslam ve Müslümanlar hakkında yaptıkları bilimsel çalışmalarla ön plana çıkmış İslam ve Müslümanları kapsayan en önemli literatür çalışması, tespit edebildiğimiz kadarıyla ilk olarak Oddbjørn Leirvik tarafından yapılan "İslam i Norge: Bibliografi" ile "Norske

Muslimar Og Islam I Norge Tematisk Bibliografi” adlı çalışmalarıdır. Bunlarda ilkinde İslam ve Müslümanlar hakkında yapılan bilimsel araştırmalar tür olarak (kitap, tez, makale, bildiri vb.) bir ayrıma tabi tutulmadan, kronolojik sıralama esas alınarak yazarın adı-soyadı ve eserin adına göre liste tarzında verilmiştir. Diğerinde bu araştırmalar konularına göre tasnif edilip yazarın ad ve soyadlarıyla birlikte listelenerek zikredilmeye çalışılmıştır. Her iki çalışma da çok fazla metodolojik ve literal bir muhtevaya sahip olmasa da bu alanda ilk çalışma olması bakımından oldukça önemlidir.

Norveç’te tespit edebildiğimiz kadarıyla çoğunluğu devlet üniversitesi olmak üzere çeşitli üniversitelerde, akademilerde, enstitülerde, araştırma merkezlerinde ve özel kuruluşlarda İslam ve Müslümanlar hakkında bilimsel çalışma yapan ve bu konuda uzmanlaşmış akademisyenlerin başında Kari Vogt, Oddbjørn Leirvik, Christine M. Jacobsen, Anne Hege Grung ve Cora Alexa Døving gibi isimler gelmektedir. Bunların dışında İslam ve Müslümanlar hakkında akademik çalışma yapan birçok araştırmacı da bulunmaktadır. Ingvild Flaskerud, Saphinaz Amal Naguib, Jan Opsal, Sissel Østberg, Hildegunn Valen, Line Nyhage Predelli gibi bilim insanlarını da bu alanda çalışma yaparak ön plana çıkan akademisyenler arasında saymak mümkündür. Bu akademisyenlerin yaptıkları çalışmalar sayesinde Norveç’te İslam ve Müslümanlar ile ilgili araştırmalar sonraki yıllarda da devam etmiştir.

3. NORVEÇ’TE İSLAM VE MÜSLÜMANLAR ÜZERİNE 1982-2023 YILLARI ARASINDA YAPILAN AKADEMİK ÇALIŞMALAR

Yukarıdaki zikredilen akademisyenlerin çalışmalar dışında Norveç’te İslam ve Müslümanlar hakkında son dönemde yapılan çalışmalara bakıldığında çeşitli üniversitelere bağlı ilâhiyat fakültelerinde, akademilerde, enstitülerde, araştırma merkezlerinde ve özel kuruluşlarda görevli akademisyen ve araştırmacılar tarafından İslam ve Müslümanlara yönelik yapılmış ve yapılmakta olan birçok araştırma bulunduğu görülmektedir. Bu bağlamda Norveç’teki akademisyenler tarafından 1982 yılından 2023 yılına kadar konuyla ilgili yayınlanan kitap, kitap bölümü, tez, makale ve bildiri gibi çalışmalardan tespit edebildiklerimizi tür olarak bir ayrıma tabi tutulmadan konularına göre tasnif edip, yazarlarının soyadlarına göre alfabetik olarak liste tarzında sunmak istiyoruz.

3.1. İslam ve Müslümanlar Hakkında Yapılmış Genel Çalışmalar

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Norveç’teki akademisyen ve araştırmacılar tarafından İslam ve Müslümanlara yönelik yapılan ve yayınlanan çalışmalar şunlardır:

- ÅDNA, G. “Endelig Var Jeg Hjemme”. *Tidsskrift For Religion Og Kultur* 1 (2018): 11-35.
- AHLBER, N. “Muslimske Innvandrere”. *Religion og Menneskesyn*. ed. K. Vogt. Oslo, 1983.
- BJERKE, A. M. *Man Må Ha Armer Ut Til Samfunnet*, Oslo, 2007.
- _____. “Muhammad Og Norsk Folkeskikk”. *Kirke-Kultur* 3 (2011): 147-159.
- BOURAS, M. *Islam i Norge*. Oslo: 1998.
- BØ, B. P. “Muslimer i Norge”. *Kontrast* 6 (1979): 46-51.
- DAHLIN, C. E. *Koranskoler i Oslo*. Oslo: 2001.
- DØVING, A. “Islam og Muslimer i Norge”. *Religion og Livssyn*, 2 (2007): 25-29.
- _____. “Islam og Muslimer i Norge”. *IMDi-Rapport 7-2007*, 62-75.
- _____. “Islam i Norge”. *Svensk Religionshistorisk Årsskrift*. Stockholm, 2004, 60-78.
- EGGEN, N. H. “Islamsk Pilgrimsferd til Mekka”. *Religion Og Livssyn*, 4 (2003): 21-26.
- _____. “Å Forholde Seg Til Historien Om Muhammad”. *Kirke-Kultur* 3 (2011): 132-146.
- _____. “Islamsk Mystikk Og Sufisme”. *Religion Og Livssyn* 2 (2004): 20-25.
- _____. “Tilnærminger til Koranen”. *Religion Og Livssyn* 4 (2007): 11-16.
- FREDRIKSEN, K. J. “Sharia in Norwegian Courtrooms?”. *ISIM* 20 (2007): 44-45.
- GRANDE, S. Ø. “Islam i Norge”. *Religion Og Livssyn* 3 (1998): 5-12.
- JACOBSEN, C. M. “Theory and Politics in Research on Muslim Minorities in Norway”.
Journal for the Scientific Study of Islam, 3/2 (2008): 27-52
- _____. *Islamic Traditions and Muslim Youth in Norway*. Leiden, 2010.
- _____. “Norway”. *Islam in the Nordic and Baltic Countries*. ed. G. Larsson, London: 2009, 18-40.
- JENSEN, T. *Moskekonsolidering i Diaspora*. Tromsø, 2007.
- LEIRVIK, O. *Møte Med Islam*. Oslo, 1990.
- _____. *Images of Jesus Christ in Islam*. London, 2010.
- _____. *Muslimske Meininger Anno 2006: Norge, Danmark, Storbritannia*, 2007.
- _____. “Norsk Migrasjonsislam”. *Religion og Livssyn* 1 (2000): 20-23.

- _____. “Islamkritikk: Kristen, Human-Etisk”. *Religion Og Livssyn* 3 (2005): 14-19.
- _____. “Jesus Som Muslim”. *Religion Og Livssyn* 4 (2000): 16-22.
- _____, *Islamsk Etikk- ei Idéhistorie*, Oslo, 2002.
- _____, *Yesus Dalam Literatur Islam*, Yogyakarta, 2002.
- _____, *Islam i Norge: Oversikt, Med Bibliografi*. Oslo, 1998.
- MARKUSSEN-NATVIG, H. I.-R. J. *Islamer i Norge*. Ísveç, 2005.
- NAGUIB, S. A. “Fra Islam i Norge Til Norsk Islam?”. *Kirke og Kultur* 4 (2002): 353-361.
- NAGUIB, S. A. “Moskeer i Oslo”. *Byminner*. Oslo: 3 (2000): 30-39.
- NIELSEN, J. “Norway”. *Muslims in Western Europe*; Edinburgh: 2004, 86-88.
- OLBERG- H. T.-O. “Islam i Norge”. *NIKI Guiden* 4/1990.
- OPSAL, J. *Islam: Lydighetens Vei*. Oslo, 2005.
- RANA, M. U. *Norsk Islam*. Oslo, Aschehoug, 2016.
- ROLAD, A. S., “Euroislam Eller Europeisk Islam”. *Religion Og Livssyn*, 2 (2007): 16-18.
- STORHAUG, H. *Islam*. Oslo, 2016.
- TERZIC, F. “Den Historiske Jesus Og Moderne Muhammad-Biografier”, *Kirke-Kultur* 3 (2011): 172-186.
- TVEITEREID, M. *Spørsmål og Svar på Islam.no*. Oslo, 2007.
- VIKØR, K. S. “Islam i det Norske Samfunnet”. *Islam Ei faktabok*. Oslo, 2006, 25-48.
- VOGT, K., *Hva er Islam*. Oslo, 2007.
- _____, “Islam i Norge”. *Verdensreligioner i Norge*. ed. K. Jacobsen, Oslo, 2002, 133-173.
- _____, *Kommet for a Bli: Islam i Vest-Europa*. Oslo, 1995.
- _____, “Åtte år Etter”. *Islam På Norsk*. Oslo, 2008, 7-22.

3.2. Norveç Eğitim Sisteminde Müslüman Toplum: Müslüman Çocukların, Gençlerin ve Öğrencilerin Problemleri İlgili Çalışmalar

Norveç’te yaşayan Müslüman toplumun yaşadığı en önemli sorunların başında Müslüman çocukların, gençlerin ve öğrencilerin eğitim hayatında yaşadıkları sorunlardır. Bunları en

başında ise temel eğitim, dil eğitimi, din eğitimi, entegrasyon, kimlik bunalımı ve uyum problemi, üniversite eğitimi vb. farklı alanlarda karşılaşılan problemler gelmektedir. Bu sorunların çözümüne ilişkin birçok akademik çalışmalar yapılmıştır. Bunlar arasında şunlar zikredilebilir:

FUGLERUD, Ø. *Andre Bilder Av De Andre*. Oslo, 2004.

GRANDE, S. H. *Muslimere i Norsk Grunnskole*. Oslo, 1989.

HØISETH, P. T. “Islam i Grunnskolen”, *Religion Og Livssyn* 4 (1990): 17-21.

HOVDELIEN, O. “Muslimere og KRL - Hva Er Problemet?”. *Bedre Skole* 1 (2002): 89-94.

JACOBSEN, C. M. *Islamic Traditions and Muslim Youth in Norway*. Leiden: 2011.

JANSVIK, J. A. *Identitetsspørsmålets Betydning I Møtet Mellom Kristne Og Muslimere*, Oslo, Universitetet, 2009.

JOHANSEN, L. B. *Identitetsarbeid På En Norsk-Pakistansk Nettside*, Oslo, 2007.

KJELLING, A. G. *Å Forhandle Om Identitet-Unge Muslimere Om Mediebildet Av Islam*. Trondheim, Universitetet, 2009.

KLEIVE, H. V. “Muslimske Jenter, Utdanning og KRL-faget i Distrikts-Norge”, *Religion og Livssyn* 4 (2007): 50-58.

KROSSØY, B. *Å Velge Islam*, Bergen, 1999.

LARSEN, L. “Norsk eller muslim-eller begge deler?”. *Norsk Tidsskrift for Misjon* 3 (2003): 163-176.

LEIRVIK, O. “Islamsk Universitetsteologi?”. *Kirke-Kultur* 3 (2010): 189-191.

LIEN, M. M. *La Oss Finne Vår Egen Identitet Først*, Bergen, 2001.

LINDQVIST, H. *Foreldet og Fjern Eller Høyst Aktuell?*, Bergen, 2006.

NATVIG, R. “Religion og Islam i den Videregående Skole”. *Religion Og Livssyn* 4 (1990): 22-26.

PRIEUR, A. *Balansekunstnere*, Oslo, 2004.

RIAZ, N. “Vuderinger av KRL-Faget”, *Religion og Livssyn* 3 (2000): 34-37.

3.3. Farklı Müslüman Kültürü İle İlgili Çalışmalar

Norveç'e işçi ve mülteci statüsüyle gelen Müslüman toplum ülkede kültür, dil, etnik köken, mezhep ve siyasi görüşler açısından farklılık arz eden pekçok grup tarafından temsil edilmektedir. Bu farklılık ve çeşitlilik sebebiyle Norveç'te Müslüman toplumun birleşimi heterojen bir yapı arz etmektedir. Bu durum akademisyenlerin de dikkatini celp etmiş, bu yönde araştırma yapma ihtiyacı hissedilmiştir. Konuya dair yapılan ve yayınlanan araştırmalar arasında şunlar zikredilebilir:

AHLBERG, N. "Pakistanske Muslimer i Norge". *Norsk-Dansk Tidsskrift for Religionshistoriske Studier*, 10: 1988.

ASKEVOLD, T. *Tradisjonalsmen-Antimoderne og Religionsoverskridende*, Oslo, 2009.

BILGIC, S. "Menneske, Religion Og Kultur Og Islam Og Kristendom", *Hovedfaktorer I Integrering*, Oslo, 2008, 115-230.

BREDAL, A. *Vi Er Jo En Familie: Arrangerte Ekteskap, Autonomi Og Fellesskap Blant Unge Norsk-Asiater*, Oslo, 2006.

EIDSVÅG-LARSEN, I. L. *Religion, Livssyn Og Menneskerettigheter*; Oslo, 1997.

GRANDE, S. "Moskeen-Nøkkelfaktor for Muslimer i Norge", *Religion Og Livssyn*, 4/1990, ss. 9-14.

KVALVAAG, R. W. "Brobyggeren Yusuf Islam og Ulike Syn På Musikk i Islam", *Religion Og Livssyn*, 2/2007, 49-55.

LARSEN, G. *Brødre*. Oslo, 1992.

LEIRVIK, O. "Islam and Education in Norway". *Islamische Erziehung in Europa* ed. E. Aslan, Böhlau 2009, 301-323.

_____, "Kulturelle Muslimar". *Nytt Norsk Tidsskrift*, 1 (2009): 73-80.

_____, "Kyrkja I Kontakt Med Islam I Norge", *Niki-Guiden*1-2 (1992): 35-48.

LEIRVIK-EIDSVÅG, O.-I. *Fellesskapsetikk i et Flerkulturelt Norge*, Oslo, 1993.

NAGUIB, S. A. "Migration: Refugee Education: Western and Northern Europe", *Encyclopedia of Women and Islamic Cultures*, Leiden: Brill, 4 (2007): 457-458.

POLFUS, T. S. "Strategier i Folkelig Muslimsk Apologetikk", *Religion Og Livssyn*, 3 (2005): 32-37.

- RØNNING, K. “Mest Muslim Eller Norsk?”, *Religion Og Livssyn*, 3 (1998): 21-23.
- SECKA, K. “Hva Betyr det å Være en god Muslim i Norge?”, *Religion Og Livssyn*, 3 (1998): 23-24.
- SOLLI, B. *Bait-Un-Nasr*. Oslo, 2011.
- STENBERG, L. “Kunskap Och Vetenskap i Muslimska Idéhistoria”, *Religion Og Livssyn*, 1 (2006): 33-40.
- VOGT, K. *Islam i på Norsk*. Oslo, 2000.

3.4. Müslüman Organizasyonlar/İslami Kuruluşlar İle İlgili Çalışmalar

Müslümanlar tarafından Norveç’te kurulmuş dinî ve kültürel organizasyonlar ve kuruluşlar hakkında yapılmış çalışmalar arasında ise şunlar yer almaktadır:

3.4.1. Türkler

- ASTAD, B. *Muslimler Og Moderne Tyrkere: Kontinuitet Og Endring Av Kulturelle Tradisjoner*, Oslo, 1993.
- BUYUKAKAN, İ. “Attitudes of the Turkish Workers Towards Returning Home”, *LDC-Immigrants in Nordic Countries*, ed. A. Guha-R. Naess, Oslo, 1982.
- DAHLIN, C. E. *Koranskoler i Oslo*, Oslo, 2001.
- ELGVIN, J., *Koranskolens Folk*, Oslo, 2007.
- _____, *Unge Og Lovende: Islamundervisning Og Anskaffelse Av 'Norske Imamer' Ved Islamsk Kultursentrum I Oslo Sett I Forhold Til Barn Og Ungdoms Identiteter*, Oslo, 2005.
- HYNNINEN, M. *Kurds, Turks, Kurdish Turks or Turksih Kurds-Dentity and Belonging Among Kurds From Konya in a Norwegian City*, Bergen, 2003.
- JACOBSEN, C. M. *Staying on the Straight Path: Religious Identities and Practices among Young Muslims in Norway*, Bergen, 2006.
- _____, *Tilhørighetens mange former: Unge muslimer i Norge*, Oslo, 2002.
- JOHNSEN, H. V., *Moderne Tyrkere I Norge Tyrkiskhet–Grunnleggende Og Vedvarende*, Bergen, 2005.
- TESLI, A. *Individual Adaptations, Domestic Units And Identity Management Among Turkish Migrants in An International Setting*, Bergen, 1986.

3.4.2. Pakistanlılar

- AASE, T. H., *Punjabi Practices of Migration: Punjabi Life Project in Pakistan and Norway*. Bergen, 1992.
- AHLBERG, N. “New challenges-old strategies: Themes of variation and conflict among Pakistani Muslims in Norway”, *Finnish Anthropological Society*, Helsinki, 1990.
- ASHEIM, M. T. *Møter Med Allah: En Undersøkelse Av Personlig Tro Og Religiøs Praksis Blant Unge Norsk-pakistanere*, Oslo: 2007.
- CHRISTENSEN, E. G. *Fremstillinger av den Andre i en Norsk-Muslimsk Kontekst: En analyse av Islamic Cultural Centre Norways moskélitteratur og Nettsider*, Oslo, 2010.
- DØVING, C. A. *Norsk-pakistanske Begravelsesritualer-En Migrasjonsstudie*, Oslo, 2005.
- _____. “Punjab–Oslo–Punjab”, *Norsk Tidsskrift For Migrasjonsforskning*, 1 (2001): 48-68.
- ENDRESEN, R. “En Minoritet i en Minoritet: Islams Ahmadiyya-Menighets Teologi og Medlemmenes Identitet”, *Religion Og Livssyn*, 2 (2007): 37-42.
- IRGAN, T.J. *En Kilde- Mange Elver: En Studie av Pakistanske Muslimske Organisasjoner i Oslo*. Bergen, 1999.
- JOHANSEN, L. *Et Eget Rom: Identitetsarbeid På En Norsk-Pakistansk Nettside*, Oslo, 2007.
- LIEN, I. L. *Moral og Emosjoner I Pakistansk Punjab: Gir Inntrykk av Kulturbakgrunnen For Mange av Dei Pakistanske Muslimar i Norge*. Oslo, 1993.
- _____. *Ordet Som Stempler Djevlene*, Oslo, 1997.
- MORAGA, V. T. C. *Muslimer for fred, En Studie av Ahmadiyya Muslim Jamaat’ Selvpresentasjon. Masteroppgave i Religionshistorie*, Oslo, 2018.
- ØSTBERG, S. *Skolegang i Pakistan*. Oslo, 2006.
- SKYBAK, L. *Kaste Og Biraderi I Lys Av Islam: En Kvalitativ Studie Blant Norsk-Pakistanere I Oslo*. Bergen, 2010.
- STRAND, E. M. *En pioner i Ahmadiyya Muslim Jamaat i Norge*. Oslo, 2016.
- SOLLI, B. *Bait-un-Nasr*, Oslo, 2011.
- SØHOLT, S. *Gjennom Nåløyet-En Sammenligning Av Tilpasninger Til Boligmarkedet Blant Hushold Av Pakistansk, Tamilsk Og Somalisk Bakgrunn Oslo*, Oslo, 2007.

WÆRSTED, H. L. M. *Forståelse Av Likestilling Og Feminisme Blant Kvinner I Ahmadiyya Muslim Jama'at. En Kvalitativ Undersøkelse*. Oslo, 2018.

3.4.3. Bøsnaklar

BRUUN, A. *Europeisk Islam-en Studie Av Norske Bosnieres Forhold til Religion*, Oslo, 2008.

FJELDSTAD, A. B. S. *Religion og Migrasjon: Det Islamske Fellesskap Bosnia-Hercegovina i Norge*. Oslo, 2007.

KAPIC, P. M. *Bosnisk Diaspora i Norge. Religiøsitet og Nasjonalidentitet Blant Bosniere i oslo*. Oslo, 2017.

OKSENVAG, E. F. *Muslims Between East And West: A Study Of Identity And The Use Of Hijab Among Bosnian Muslim Women in Sarajevo*. Oslo, 2008.

3.4.4. Iranhlar

ALGHASI, S. *Iranians in Norway: Media Consumption and Identity Making*. Oslo, 2009.

BØE, M. "Shiá Islam-Særegenheter Og Kvinners Stilling", *Religion Og Livssyn*, 2 (2007): 10-15.

FLASKERUD, I. *Visualising Belief And Piety In Iranian Shiism*. London, 2010.

_____, "Tazia: Shia Islamske Pasjonspill Over et Martyrium", *Populærhistorisk Magasin*, 1 (2000): 50-57

_____, "Sjiaislamske Ritualer Som Mikro-Offentligheter: Religions- og Samfunnsdebatt i Iran", *Religionsvitenskapelig Tidsskrift*, 1 (2012): 118-142

_____, "The Votive Image in Shiism", *The Art and Material Culture of Iranian Shi'ism: Iconography and Religious Devotion in Shi'i Islam*, 2011, 161-178.

_____, *Visualising Belief and Piety in Iranian Shiism*, Continuum, 2010.

_____, "Den Visuelle Dimensjonen i Sjiaislamsk Ritualpraksis", *Religion Og Livssyn*, 3 (2010): 17-22.

3.4.5. Somaliler

FÍNNOVOLD, T. G. *Norskfødte Barn av Innvandrede Somalieres Driv Mot Høyere Utdanning*. Masteroppgåve i Religion og Samfunn, *Det Teologiske Fakultet*, Oslo, 2018.

OPSAL, J. “Å Være Somalisk Muslim- I Somalia Og Norge”, *Somaliere I Norge: Perspektiver På Integrering, Språk Og Religion*, ed. K. Nes v.d.ğr. Vallset, 52-75.

THIIS, S. H. *Religionens Betydning For Somaliske Kvinner I Norge*, Oslo, 2006.

3.4.6. Malezyalılar

TJORA, A. D. *Sisters in Islam: Islamske Kvinneaktivister i Malaysia*. Oslo, 2009.

3.4.7. Afganlılar

TUVIK, J. E. *Afghan Religion In Us Army Pre-Deployment Schooling*. Oslo, 2011.

3.5. İslam’da Aile-Kadın-Erkek İle İlgili Çalışmalar

İslam’ın aileye bakışı, karı-koca hakları, erkek-kadın ilişkisi vb. konuları ele alan akademik çalışmalar arasında şunlar zikredilebilir:

ASFAR-KOBILICA, M.-S. “Omskjæring av Guttebarn er Viktig Innen Islam”, *Religion Og Livssyn*, 1/2012, ss. 55-57.

BØ, M. “Lived Experiences of Norway’s Regulation of Mahr”, *Nordic Journal of Religion and Society* 1 (2018): 58-74.

ERIKSEN, E.-A. *Hverdagsreligiøsitet Blant Muslimske Kvinner I Trondheim*. Trondheim, 2006.

GRUNG- LARSEN, A. H.-L. *Dialog Med Og Uten Slør*, Oslo, 2000.

JACOBSEN, C. M., “Ung, Muslim Og Kvinne På Norsk”, *NIKK Magasin*, 2001.

_____, “Young, Muslim and Woman, Norwegia Style”, *NIKK Magasin*, 2001..

KAYED, C. *Rett, Religion Og Byråkrati*, Oslo, 1999.

LEIRVIK, O. “Geraldine Brooks: Islams dötter (kitap eleştirisi)”, *Norsk Teologisk Tidsskrift*, 98(1), 1997, ss. 48-48.

MONSEN, N. K. *Kultur Eller Kjønn?*, Oslo, 1996.

ROALD, A. S. *Er Muslimske Kvinner Undertykt?* Oslo, 2005.

_____, “Er Islam en Kvinnefiendtlig Religion?”, *Religion Og Livssyn*, 3 (2005): 27-31.

STORHAUG, H. *Tilslørt, Avslørt, Et Oppgjør Med Norsk Naivisme*. Oslo, 2007.

_____, *Men Størst Av Alt Er Friheten: Om Innvandringens Konsekvenser*, Oslo, 2006.

STORHAUG, H. *Hellig Tvang: Unge Norske Muslimer Om Kjærlighet Og Ekteskap*, Oslo 1998.

VOGT, K. “Religious Practice and World-View of Muslim Women in Western Europe”, *Women and Islam*, ed. Z. Kassam, Praeger, 2010, ss. 291–303.

_____, “Historien om et Hodeplagg”, *Hijab i Norge Trussel Eller Menneskerett?*, ed. N. Høstmælingen, Oslo, 2004, 23-35.

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

Bu tebliğde, Norveç'teki akademisyenler ve araştırmacılar tarafından 1982-2023 yılları arasında İslam ve Müslümanlar hakkında yapılan ve basılan kitap, kitap bölümü, tez, makale ve bildiri vb. çalışmaların kronolojik ve literal açıdan tarihi ve literatürü incelenmiştir. Bu anlamda Norveç'te konuyla ilgili yapılan çalışmalarla ilgili literatür ulaşılabildiği kadarıyla verilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede konuya dair yapılan çalışmalara ilişkin genel bir değerlendirme yapılacak olursa; araştırmamızda diğer Avrupa ülkelerine kıyasla Norveç'te İslam ve Müslümanlara yönelik çalışmaların oldukça geç bir dönemde başladığı, ancak zaman içerisinde gittikçe artış gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca Norveç'e çeşitli gerekçelerle göç eden ve yerleşen Müslümanların özellikle 1990'lı yıllardan itibaren ekonomik durumlarını düzelterek siyaset, ekonomi ve eğitim alanlarında söz sahibi olmaya ve kendilerine ait çeşitli organizasyonlar kurmaya başlamasının ülkedeki akademisyen ve araştırmacıların dikkatlerini çektiği ve bunun neticesinde İslam ve Müslüman toplumun yüksek lisans ve doktora tezi, makale ve bildiri gibi akademik ve bilimsel çalışmaların odak noktası haline geldiği görülmüştür. Ayrıca Norveç'te İslam ve Müslümanlar hakkında çalışmalar yürütün ve bu konuda uzmanlaşan akademisyenlerin başında Kari Vokt, Oddbjørn Leirvik, Christine M. Jacobsen, Anne Hege Grung ve Cora Alexa Døving gibi isimlerin geldiği saptanmıştır. Konuyla ilgili yapılan akademik ve bilimsel çalışmalara içerik olarak bakıldığında ise ele alınan konuların başında din-devlet ilişkisi, İslam-siyaset ilişkisi, İslam-Müslüman-şiddet-terör, İslam hukukunun uygulanması, İslam'da aile ve kadın-erkek ilişkisi, camilerin ve imamların toplumdaki yeri ve önemi, İslam'da dini çoğulculuk-dinlerarası diyalog, İslam ve hoşgörü, Norveç medyasında İslam ve Müslümanlar, Müslüman toplumun entegrasyonu, Müslümanlar-göç-entegrasyon ilişkisi, Müslüman organizasyonlar/İslami kuruluşlar, Müslüman çocukların ve gençlerin kimlik sorunu, Müslüman gençlerin problemleri, Norveç eğitim sisteminde Müslüman öğrencilerin karşılaştıkları problemlerin geldiği tespit edilmiştir. Norveç'te İslam ve

Müslümanlar hakkında daha önce ismi geçen akademisyenler tarafından yapılan ilk araştırmalar her ne kadar bazı eksiklikler taşısa da konuyla ilgili ileride yapılacak çalışmalara rehber olabilecek nitelikte olduklarını söylememiz gerekir.

KAYNAKÇA

Bjerke, A. M. *Bilder av Muhammad i den troendes sinn: Takknemlighet og etterfølgelse*, Oslo, 2010.

Christensen, E. G. *Fremstillinger av Den Andre i en Norsk-Muslimsk Kontekst En Analyse av Islamic Cultural Centre Norways Moskélitteratur og Nettsider*, Oslo, 2010.

Daugstad, G. L. O. “Et Mangfold Av Tro Og Livssyn: Det Flerkulturelle Norge”, *Samfunnsspeilet*, 23 (3): 14-21, 2009.

Jacobsen, C.-O. Leirvik. “Norway”, *Yearbook of Muslims in Europe*, ed. Jørgen Nielsen v. dğr., Leiden, 4: 441-454, 2012.

Kværne, P- K. Vogt. *Religionsleksikon*, Cappelen Akademisk, Oslo, 2007.

Larson, G. *Islam in the Nordic and Baltic Countries*, Routledge, London, 20092.

Leirvik, O. “Muslims in Norway: Value Discourses and Interreligious Dialogue”, *Tidsskrift for Islamforskning*, 8 (1): 137-161, 2014.

Norveç İstatistik Kurumu (2024), www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvutv/aar/fane=tabell&sort=num-mer&tabell=109630 (SET: 23.01.2024).

Önal, R. *Avrupa'da İslam Ve Müslüman Azınlıklar: Norveç Örneği*, Emin Yay., Bursa, 2016.

Önal, R. İslamofobi Bağlamında İslam Karşıtı Söylemlerin Batı Dünyasındaki Yansımaları: Norveç Örneği-Karikatür Krizi ve Berwick Terör Saldırısı. *Kader*, 16 (2), 373-403, 2018.

Repstad, P. “Fra Lov Til Lønnekammer?-Religion Og Livssyn i Dagens Norge”, *Det Norske Samfunn*, ed. I. Frønes-L. Kjølrsrød, Gyndendal Norsk Forlag, Oslo, 371-392, 2010.

Strabac, Z.- M. V. “Attitudes toward Muslims in Norway”, *Islamofobia in The West*, ed. M. Helbling, Routledge, London, 56-69, 2012.